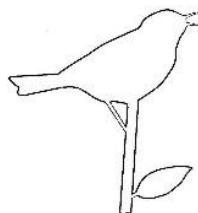

Vogels en windturbines - een riskante combinatie?!

**Visie van de Vogelwerkgroep
Zuid-Kennemerland
op de planvorming van
windturbineparken
in IJmond/Zuid-Kennemerland
en Haarlemmermeer**

Vogelwerkgroep
Zuid-Kennemerland

www.vwgzkl.nl

17 januari 2023

Waarom deze visie?

De Vogelwerkgroep Zuid Kennemerland (VWGZKL) komt al jaren op voor de belangen/het welzijn van in het wild levende vogels in onze regio. Hoewel wij op zich voorstander zijn van de huidige energietransitie, maken wij ons toch ernstige zorgen aangaande de plannen voor windenergie op land in het kader van de Regionale Energie Strategie Nord-Holland Zuid (RES NHZ). Onze aandacht richt zich hier speciaal op zoekgebieden binnen de deelregio's IJmond/Zuid-Kennemerland en Haarlemmermeer, welke grotendeels samenvallen met het werkgebied van onze Vogelwerkgroep.

Werkgebied VWGZKL

Anleiding tot onze zorg zijn kort samengevat:

- Recent wetenschappelijk onderzoek (lit. 1) toont aan dat de impact van windturbines op de sterfte van vogels relevant groter is dan eerder werd ingeschat.
- Zowel de afzonderlijke windturbines als de windturbineparken krijgen een steeds grootschaliger karakter. Dit heeft meer nadelige gevolgen voor vogels.
- In de planvorming is tot nu onvoldoende locatie specifiek onderzoek uitgevoerd naar de risico's en gevolgen van windturbines op vogels.
- De actieve participatie (op uitnodiging) vanuit zowel RES organisatie als het bevoegd gezag (provincie en gemeentes) richt zich hoofdzakelijk op de direct omwonenden en belanghebbende instellingen/bedrijven. Natuur- en milieuorganisaties worden niet of nauwelijks en actief bij het proces betrokken. Lokale kennis over natuurwaarden wordt daardoor onvoldoende benut.

Onze visie in kort bestek

Het **Standpunt Windenergie** zoals geformuleerd door **Vogelbescherming Nederland** vormt ook het uitgangspunt van onze visie:

"We zijn vóór verduurzaming, maar de gekozen klimaatoplossingen mogen niet ten koste gaan van de biodiversiteit van onder andere vogels."

Om sterfte van vogels en verstoring van waardevolle vogelgebieden zo veel mogelijk te voorkomen dient in de planvorming van windturbinelocaties **vroegtijdig zorgvuldig onderzoek te worden gedaan naar relevante natuurwaarden en risico's van negatieve effecten**. Alleen het gebruik van zogenaamde gevoeligheidskaarten van Sovon is daarbij nadrukkelijk onvoldoende om de wettelijke bescherming van vogels en hun leefgebieden te waarborgen. De door de EU uitgevaardigde richtlijn uit 2009 waarin een sterfte van 1% als nog aanvaardbaar beschouwd (lit. 2) mag daarbij, gezien de resultaten van het meest recente onderzoek (lit. 1), niet als uitgangspunt worden gebruikt.

Gericht lokaal specifiek onderzoek is nodig om de verwachte effecten op de vogels te beoordelen. Actieve participatie van groeperingen met lokale kennis is daarbij een must. VWGZKL heeft al twee keer onderbouwde zienswijzen aangeleverd in eerdere fasen van de planvorming voor windturbines (lit. 6 en 7).

Om grote schade aan de vogelstand te voorkomen **zal in onze drukbevolkte regio naar onze inschatting zeer selectief moeten worden omgegaan met de toepassing van windenergie op land**. De prioriteit zal maximaal moeten worden gelegd op wind op zee waarmee veel grotere opbrengsten zijn te behalen. Voor zonne-energie ligt de prioriteit op de maximale benutting van de ruim beschikbare daken van de bebouwing, op zones direct langs grootschalige infrastructuur, bovenop parkeerterreinen en dergelijke. De in onze regio schaars geworden groene gebieden – zowel natuur als open agrarisch gebied – dienen zo veel mogelijk worden gespaard.

Locatiegerichte risicobeoordeling voor vogels noodzakelijk

Gevolgen van windturbines voor vogels

Door de toenemende vraag naar windenergie zijn de laatste jaren steeds meer losse windmolens en/of windmolenparken geplaatst in open windrijke gebieden. De ervaring heeft echter geleerd dat windturbines en windturbineparken aanzienlijke risico's voor en effecten kunnen hebben op de in het wild levende vogels. Effecten op vogels betreffen:

- **Directe sterfte:** Vogels kunnen zich dood vliegen tegen de wieken of tegen de mast. Ook door luchtwervelingen achter de draaiende wieken kunnen vogels gewond raken of sterven (zie ook hierna).
- **Verlies van leefgebied:** Veel vogels mijden windturbines en de omgeving ervan, waardoor gebieden ongeschikt worden als voedsel-, rust- of broedgebied.
- **Barrièrevorming:** Door opstellingen van windturbines kunnen barrières ontstaan. Vogels op trek van en naar broed-, foerageer- of slaappleaats vliegen mogelijk om. Dat kost extra tijd en energie. Vogels moeten dan extra eten, terwijl er minder tijd voor foerageren beschikbaar is. Van essentieel belang is dus onder meer dat vogelmigratieroutes (trek) vrij dienen te blijven van windmolens. Bij vogeltrek hebben we niet alleen te maken met de zgn. seizoenstrek; sommige vogelsoorten verplaatsen zich ook veelvuldig om te foerageren en om slaappleaatsen te zoeken of te bereiken.

Aanzienlijke risico's op vogelsterfte

Het risico op aanzienlijke sterfte van vogels blijkt zeker aanwezig. Slachtoffers vallen vooral 's nachts, in de avond- of ochtendschemering, tijdens andere slechte zichtomstandigheden zoals mist en regen en bij harde wind. Volgens een onderzoek van Alterra uit 2008 vergen al relatief kleine windturbines (ca. 0,4 MW) ongeveer 20-40 slachtoffers per turbine en jaar). Voor de veel grotere moderne turbines – op land veelal ca. 3 MW – moet per turbine met veel meer slachtoffers rekening worden gehouden. Volgens het Alterra-onderzoek zou **het aantal vogel-slachtoffers per 1000 MW vermogen naar schatting 60.000-100.000/ jaar bedragen** (lit. 3). Zeker geen kleine aantallen dus!

Het aantal vogels dat daadwerkelijk met windturbines in aanvaring komt, is meestal evenredig met de aantallen vogels die aanwezig zijn in de omgeving van de turbines of op windturbinehoogte het gebied passeren. Maar daarnaast zijn deze ook soort-, leeftijds-, en gedragsafhankelijk gebleken, alsmede afhankelijk van de locatie (topografie en biotoop) (lit. 3).

Gevoeligheidskaarten van Sovon onvoldoende basis voor de risicobeoordeling

Voor de planvorming van windturbineparken wordt tegenwoordig veelal gebruik gemaakt van zgn. gevoeligheidskaarten voor vogels en windturbines die de Stichting Ornithologisch Onderzoek Nederland (Sovon) heeft uitgebracht. Ook voor de regio Noord-Holland Zuid is gebruik gemaakt van dergelijke kaarten.

Deze kaarten zijn echter nadrukkelijk niet geschikt om de risico's voor vogels op een specifieke locatie te beoordelen. De auteurs geven in de toelichting op de kaarten expliciet aan dat deze slechts een indicatie geven van de te verwachten risico's en dat **daadwerkelijk lokaal onderzoek nodig is om de verwachte effecten op de vogels te beoordelen**. Daarbij dient ook het cumulatief effect met al bestaande en andere geplande windturbines in beeld worden gebracht. Nu wordt sterfte ten onrechte vaak alleen geschat in isolatie voor een individueel park, maar vogelpopulaties komen steeds meer windturbines en windturbineparken tegen waardoor ze steeds meer risico's lopen.

Recent onderzoek: risico's voor vogels veelal onderschat

Recent wetenschappelijk onderzoek van Wageningen University & Research (WUR) toont aan dat de impact van windturbines op vogelsterfte relevant groter is dan eerder werd ingeschat (lit. 1). Dat heeft veel te maken met het gehanteerde uitgangspunt over een 'aanvaardbare' sterfte van vogels. Tot nu werd in de onderzoeken doorgaans uitgegaan van een aanvaardbare sterfte van 1% zoals genoemd in een EU-richtlijn uit 2009 (lit.2). Het nieuwe onderzoek van WUR toont nu aan dat **deze zogenaamde 'verwaarloosbare' norm op termijn grote nadelige effecten op de vogelstand kan veroorzaken.** 1% extra sterfte resulteert in een afname van 2 tot 24% van het populatieniveau van de verschillende vogelsoorten na 10 jaar. 5% sterfte zou, afhankelijk van de soort, zelfs leiden tot een afname van 9 tot 77% na 10 jaar. Met name kortlevende soorten die van nature al een hoog sterftecijfer hebben - zoals bijvoorbeeld de Spreeuw - zijn daar bijzonder gevoelig voor.

Uitspraak Raad van State vereist locatiegericht onderzoek en afweging

Op 30 juni 2021 heeft de Raad van State een belangrijke uitspraak gedaan in een zaak over de uitbreiding van Windpark Delfzijl Zuid (lit.4). Op grond daarvan kunnen de algemene rijksregels zoals vastgelegd in het Activiteitenbesluit niet meer worden toegepast voor windturbineparken.

Overheden moeten voor nieuwe windturbineparken zelf afwegen welk milieubeschermingsniveau zij aanvaardbaar vinden.

Windturbineparken binnen de deelregio's IJmond/ Zuid-Kennemerland en Haarlemmermeer

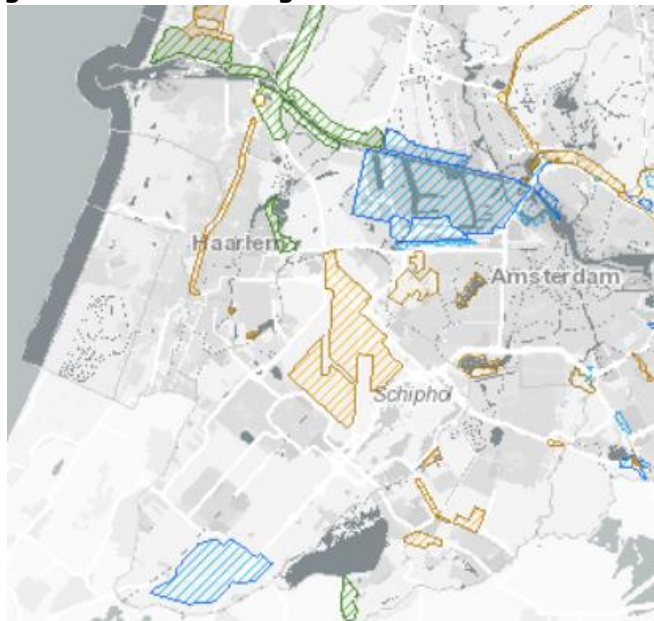
Zoekgebieden RES 1.0 voor windenergie binnen ons werkgebied

In het kader van RES 1.0 zijn diverse zoekgebieden aangewezen voor zowel puur windenergie (blauwe locaties op nevenstaande kaart) als voor wind-én zonne-energie (groen). Binnen het werkgebied van onze

Vogelwerkgroep betreft dit:

- het zoekgebied Haarlemmermeer-Zuid (blauw)
- het meest westelijke deel van het zoekgebied Westelijk Havengebied Amsterdam (blauw);
- diverse locaties langs het Noordzeekanaal en de westrand van Haarlem (groen).

In het Westelijke Havengebied (blauw) en de groene gebieden wordt voornamelijk slechts een enkele turbine voorzien. In het vervolgtraject kan dat nog wel veranderen.

Zoekgebieden wind- en zonne-energie zuidwestelijk deel Noord-Holland Zuid (bron: RES-viewer)

Gebrekkelijk onderzoek zoekgebied Haarlemmermeer-Zuid

De meest actuele en (mogelijk) meest grootschalige ontwikkeling staat momenteel gepland in zoekgebied Haarlemmermeer-Zuid. Hier wordt in 2023 een nadere verkenning gestart naar 'kaders' voor door private partijen te ontwikkelen windturbineparken. Het gaat daarbij mogelijk om grote aantallen hoge turbines.

Zover ons bekend is hier echter nog geen locatie specifiek onderzoek uitgevoerd naar de risico's van windturbines voor vogels in dit zoekgebied. De gevoeligheidskaart van Sovon wijst weliswaar op een relatief minder hoog risico dan in het noorden en westen van ons werkgebied. Toch willen wij er met nadruk op wijzen dat de werkelijke risico's mogelijk veel groter zijn.

In een eerdere zienswijze (lit. 6) heeft de Vogelwerkgroep gewezen op de volgende aandachtspunten en risico's op deze locatie:

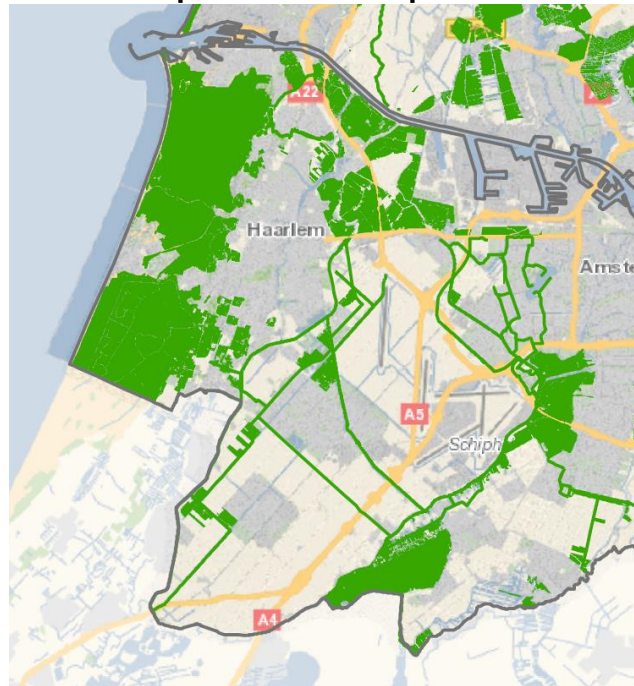
- Het zoekgebied bevat belangrijke delen van het nog resterende open agrarisch landschap van de Haarlemmermeerpolder (onderdeel van het Groene Hart). De gemeente stimuleert hier agrariërs middels subsidie tot het aanleggen en beheren van bloemrijke akkerranden en wintervoederakkers voor vogels (project GreenBASE). Vogels als Holenduif, Spreeuw, Vink, Groenling, Houtduif, Graspieper, Watersnip, Putter, Veldleeuwerik (rode lijst soort), Kievit en Wilde eend laten zich er veelvuldig en soms grote zwermen zien en in hun voetsporen ook zeldzamere soorten als de Bruine Kiekendief.
- Een grootschalig windturbinepark vormt niet alleen een risico op sterfte voor deze soorten. Kwetsbare akker(broed)vogels als Gele Kwikstaart (rode lijst), Patrijs (rode lijst) en Kievit zullen het gebied als gevolg van de optredende verstoring ook gaan mijden.
- Het zuiden van de Haarlemmermeerpolder vormt met name in de winter een belangrijk foerageergebied voor diverse ganzensoorten (waaronder de Toendrarietgans). Tijdens hun dagelijks trek naar de slaapplaatsen op de omliggende plassen (Westeinderplas, Kagerplassen) lopen deze vogels aanzienlijke risico's het slachtoffer te worden van een eventueel windturbinepark.

Wij dringen er daarom met klem op aan dat **ten behoeve van de op te stellen 'kaders' voor windenergie in dit zoekgebied zorgvuldig locatiegericht onderzoek wordt uitgevoerd naar de risico's voor vogels en de wijze waarop risico's kunnen worden beperkt**. In dat onderzoek dient rekening te worden gehouden met recente wetenschappelijke inzichten (WUR-rapport) evenals met cumulatieve effecten met mogelijke windparken in andere deelregio's. **Actieve participatie van groeperingen met lokale kennis in dit onderzoek zoals onze Vogelwerkgroep achten wij daarbij een must.**

Vervolgstappen RES: mogelijkheden voor windturbineparken uiterst beperkt

In verschillende zoekgebieden van RES 1.0 binnen onze regio is nog niet duidelijk in welke mate hier windenergie op land aan de orde kan zijn. Binnenkort wordt naar verwachting ook RES 2.0 opgestart in welk kader nieuwe zoekgebieden voor zon en wind kunnen worden toegevoegd. **Ook in deze vervolgstappen is zorgvuldig locatiegericht onderzoek vooraf naar de risico's voor vogels van groot belang.**

Ons werkgebied overziend menen wij dat de mogelijkheden om nog nieuwe locaties voor grootschalige windenergie in onze drukbevolkte regio aan te wijzen, uiterst beperkt zijn. Een illustratie daarvoor geeft de nevenstaande kaart. Naast het omvangrijke verstedelijkte gebied zijn grote delen aangewezen als Natura 2000 of als NNN-gebied. Hier zijn windturbineparken naar ons oordeel bij voorbaat onhaalbaar zonder dat daardoor onaanvaardbare risico's op grote schade aan vogels en andere natuurwaarden ontstaat.

Beschermde natuurgebieden (Natura 2000 en NNN) binnen ons werkgebied

Mitigerende maatregelen in de uitvoering van windturbineparken

Daar waar wel windturbineparken worden voorzien is het van belang **optimale mitigerende maatregelen te treffen om de schade aan de vogelstand zo beperkt mogelijk te houden**. Daarover is inmiddels diverse wetenschappelijke literatuur beschikbaar. O.a. wijzen wij graag op het recente onderzoek in Noorwegen waarbij de sterfte van roofvogels werd verminderd door één van de turbinebladen donker te verven (lit. 5).

Conclusie

De Vogelwerkgroep hoopt met deze visie een bijdrage te leveren aan een zorgvuldige planvorming voor klimaatoplossingen in onze regio. Voorkomen moet worden dat klimaatoplossingen ten koste gaan van de biodiversiteit. Naast een klimaatcrisis hebben we immers ook nog te maken met een met een tweede, even ingrijpende crisis, de biodiversiteitscrisis. Nieuw wetenschappelijk onderzoek laat zien dat voor windturbineparken locatie specifiek onderzoek nodig is naar de risico's op vogelsterfte en verstoring van vogelgebieden. Onze Vogelwerkgroep is beschikbaar om in dat kader onze lokale kennis van vogels ter beschikking te stellen.

Literatuur/Bronnen

1. Schippers, P., Buij, R., Schotman, A., Verboom, J., van der Jeugd, H., & Jongejans, E. (2020). Mortality limits used in wind energy impact assessment underestimate impacts of wind farms on bird populations. *Ecology and Evolution*, 10(13), 6274-6287.
2. Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (gecodificeerde versie)
3. Winkelman, J.E.; Kistenkas, F.H.; Epe, M.J (2008). Ecologische en natuurbeschermingsrechtelijke aspecten van windturbines op land. Alterra rapport 1780.
4. Uitspraak afdeling Bestuursrechtspraak Raad van State 202003882/1/R3 van 30 juni 2021.
5. Roel May, Torgeir Nygård, Ulla Falkdalen, Jens Åström, Øyvind Hamre, Bård G. Stokke (2020). Paint it black: Efficacy of increased wind turbine rotor blade visibility to reduce avian fatalities.
6. Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland, C. Brunner & B Dragtsma 30 november 2021. Zienswijze (aan gemeente Haarlemmermeer) windturbines in de Zuidelijke Haarlemmermeer.
7. Vogelwerkgroep Zuid- Kennemerland, B. Dragtsma 26 maart 2022 Reactie (aan N&M federatie Noord Holland) zoekgebied voor windturbines in Natuur- en Recreatiegebied Spaarnwoude.